

Падзвіжніцкая праца ў галіне роднай мовы

Піскуноў Ф.А. Вялікі слоўнік беларускай мовы: арфаграфія, акцэнтацыя, парадыматыка. Мінск: Тэхналогія, 2012. - XVI + 1208 с.

"Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф.А. Піскунова змяшчае каля 223 тысяч лексічных адзінак і ўдвая перавышае аб'ём найбольш поўнага на сёння "Слоўніка беларускай мовы" пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М.В. Бірылы, выдадзенага ў 1987 годзе. Слоўнік Ф.А. Піскунова вызначаецца тым, што ён створаны на аснове электроннай базы шляхам апрацоўкі велізарнага тэкставага масіва (больш за 70 млн. словаўжыванняў з 2300 літаратурных крыніц).

У адрозненне ад традыцыйных арфаграфічных слоўнікаў беларускай мовы ў Слоўніку Ф.А. Піскунова большасць змяняльных рээстравых слоў падаюцца з далучэннем адмысловых граматычных памет (індэксаў), якія адсылаюць карыстальніка да адпаведных словазмяняльных і акцэнтных парадыгмаў, змешчаных у трохстах табліцах. Граматычныя індэксы не ўказваюцца толькі для той невялікай часткі змяняльных слоў, поўныя парадыгмы якіх змяшчаюцца непасрэдна ў адпаведных слоўнікавых артыкулах. Нязменныя словы падаюцца без граматычных індэксаў.

Аўтар Слоўніка свядома адмовіўся на старонках свайго выдання ад памет "разм.", "абл." (або "дыял.") і розных стылістычных памет. Пры такіх моўных адзінках маецца спецыяльны надрадковы сімвал * (зорачка).

Многія словы ў Слоўніку Ф.А. Піскунова прыведзены з кароткімі дэфініцыямі. У неабходных выпадках словы забяспечаны спецыяльнымі і іншымі паметами, што ўказваюць на сферу ўжывання моўных адзінак (спіс такіх памет прыведзены на с. XIII).

На першы погляд здаецца, што Слоўнік Ф.А. Піскунова, такі вялікі сваім аб'ёмам і самы поўны з усіх выдадзеных беларускіх слоўнікаў адносна свайго рээстравага патэнцыялу, амаль цалкам адпавядае лексікаграфічным патрабаванням і з'яўляецца амаль ідэальным, асабліва адносна паўнаты падатка лексічнага багацця беларускай нацыянальнай мовы. Але гэта не зусім так. Для беларускай нацыянальнай мовы вельмі характэрна шырокае ўжыванне аддзеясловаў назоўнікаў на **-ня**. На вялікі жаль, у Слоўніку Ф.А. Піскунова "жывыя" беларускія аддзеясловаў назоўнікаў даюцца несістэмна і далёка няпоўна. Думаецца, у тэксце рэцэнзіі неабходна прывесці спіс такіх моўных адзінак, бо яны як рээстравыя словы павінны будучы быць уключанымі ў вялікі (тамоў на 15) акадэмічны слоўнік тлумачальнага гыпу, праца над якім ужо распачата ў Інстытуце мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Такім чынам, у рэестры Слоўніка Ф.А. Піскунова адсутнічаюць словы *абавязанне, абвільгатненне, абви-*

канне, абірычванне, абложванне, абсейванне (ёсць толькі абсяванне), абсаюжванне (з шавецкай справы), адгравіроўванне, адграньванне, аддрукоўванне, аджлукчванне, адкакельванне, адкалупліванне, адканапачванне, адкоўванне, адкрышванне, адкрыталізаванне, адлепліванне, адлінейванне, адмабілізаўванне, адпаліроўванне, адплёўванне, адстрыванне, адтульванне, адцяканне, адчыкрыжванне, адшвартоўванне, адштурванне, акаймаўванне, акалечванне, аквечванне, акліканне, акрыянне, аміячаньванне, апаласкванне і апалоскванне, апаскуджванне, апеванне, аплоджванне, аплочванне, аплюхванне, апратванне, асвінцоўванне, аслупоўванне, апуханне, ачэрванне, ашморганне, блёханне, бубухканне, бурманне, варыганне, вухатанне, вывакоўванне, выверчванне, вывільванне, выгойванне, выдоўжванне, выдрайванне, выдрапанне, выжаброўванне, выкамбіноўванне, выквэцванне, выкіроўванне, выкруценне, вымайстроўванне, вымарожванне, вымудоўванне, выпатрабаўванне, вышешчванне, выпручванне, выпуджванне, вырахоўванне, выручванне, высіньванне, выскароджванне, выследжванне (высочванне па слядах), высмыкванне, выструньванне, выстрэнчванне, высуджванне, вытоўкванне, вытырканне, выфутроўванне, выхайванне, выхандоўванне, выхватоўванне, выхіроўванне, выхлётванне, выхукванне, выцалоўванне, выцокванне, вышчыроўванне, газаванне, гайняванне, галаканне, гаргатанне, гафраванне, гіпанне, грамыханне, граханне, даварванне, давершванне, даклёпванне, дададжванне, далітоўванне, дапайванне, дапалоскванне, дасвідроўванне, даскубванне, дасцругванне, дасукванне, дафастрыгоўванне, дацяганне, джваганне, джвуганне, джэзганне, дзегуцванне, дзюганне, дзьяльканне, дрыбанне, дуганне, дыліканне, дэбанне, ёйканне, ёўванне, жалопанне, жалубанне, жвінданне, жвяньканне, жлопанне, жмуранне, журкатанне, заарканьванне, забарсванне, забракоўванне, забрытванне, забурванне, завалодванне, заверчванне, завершванне, завітанне, загаджванне, загазоўванне, заглянцоўванне, загольванне, задрыванне, зазубрыванне, закалупванне і закалупліванне, зануляванне, залыганне, залпанне, замазольванне, замардохванне, замарочванне, замілоўванне, замурзванне, замятанне, занавешванне, запатэнтоўванне, заплухванне, запойванне, запрацоўванне, запуджванне, запустошванне, запэчканне,

засальванне, засліньванне, засмуроджванне, застасоўванне, застрахоўванне, застругванне, заторкванне, затрымоўванне, затульванне, заўлашчванне, захільванне, заштурванне, зашчыльванне, збудоўванне, збузоўванне, зворванне, звярэджванне, згоджванне, зграмаджванне, згрувчанне, кезанне, кепкаванне, керзанне, крыпанне, крэхканне, кхыканне, кыркканне, латраванне, лімзанне, лялканне, мадыганне, мачаленне, мергаванне, мжэанне, міканне, морзанне, мруканне, мурманне, мурцаванне, мурчанне, мэджанне ('майстраванне'), мэчанне, мяжджугленне, мякканне, мямленне, набухторванне, навакоўванне, навалачванне, навошчванне, навоньжванне, нагальбоўванне, наддзёўванне, надкоўванне, назвоньне, наквышчванне, налакціроўванне, налепліванне, налінейванне, налузванне, налушчванне, навазольванне, намыльванне, напаліроўванне, наперчванне, наплоджванне, напруданне, напружванне, наскварванне, насмажванне, напытанне, напальванне, нарайванне, насавіроўванне, насільванне, насольванне, наспеўванне, наспіроўванне, настрашванне, настружванне, наструньванне, настрыганне, настыванне і настыванне, насупліганне, наштыванне, нафаршыроўванне, нахвальванне, нахмурванне, нахмыльванне, нацудоўванне, начаканьванне, начэрчванне, нашаткоўванне, нашмалцоўванне, наштампоўванне, нашчупванне, наэлектрызаўванне, недапяканне, недаскварванне, ніценне, ныганне, няманне (дзіцячае - ад нямаць 'есці'), набрытканне, набрэнкванне, набрэнчанне, пагоцванне, пагоцкванне, пагыркванне, падвэнджванне, падгрызанне, падзьмухванне, пакавельванне, пакапванне, пакрыжванне, пакрышванне, пакрышчванне, пакульгванне, падлагоджванне, падлакіроўванне, падлапліванне, падлечванне, падлоўліванне, падмас-

ліванне, паднатужванне, падпаяванне, падплатанне, падпорванне, падпярэванне, падрамандоўванне, падрэтушоўванне, падсвітанне, падсмальванне, падстрашванне, падфутбольванне, падхарчоўванне, падціскванне, падцэльванне, падцярэбліванне, падчэрніванне, падшавельванне, пажоўванне, пакоўванне, пакружванне, палежванне, паморгванне, пастойванне, патрэнькванне, пераапыхоўванне, пераапыльванне, пераарыштоўванне, пераборванне, перавяльванне, перадельванне, перадорванне, перажлуктванне, перазамаўленне, пералыганне, перамусольванне, перамяркоўванне, перамятанне, пераназыванне, перанакіраванне, перанакіроўванне, перанізованне, перапараванне, пераразмяркоўванне, перарасоўванне, пераспеўванне, пераспрэчванне, перасупоўванне, перахалоджванне, перахіроўванне, перащыкванне, правашчванне, прагнойванне, прамошчванне, прасмальванне, пратлушчванне, пратрачванне, прафарбоўванне, прахужванне, працінуроўванне, прапаклёўванне, прапігоўванне, прыарканьванне, прыбольшванне, прывёрстанне, прывэнджванне, прывяльванне, прыгарванне, прыгашванне, прыгнойванне, прыкамандзіроўванне, прыленчванне, прылабуньванне, прыладкоўванне, прылізванне, прылыгванне, прыляпанне, прымайстроўванне, прымалёўванне, прынітоўванне, прыпахоўванне, прыпілокванне, прыпіханне і прыпіхванне, прыпужванне, прыпыркванне, прыраўноўванне, прырахоўванне, прырысоўванне, прысабачванне, прысарамачванне, прыскавытванне, прыспеўванне, прыстрашванне, прысюжканне, прытальванне, прытаргоўванне, прыторкванне, прыхільванне, прыхрапанне, прычыкванне, прычапуванне, прышліфоўванне, пэканне, разблабоньванне, разбараноўванне, развэдзганне, разгадоўванне, разгірачванне, разгрэбванне, раздраконьванне, разжэньванне, раззвоньванне, разлупліванне, размантчанне, размяжджувальванне, раскармачванне, раскірачванне і раскірэчванне, раскланьванне, распазычанне і распэчычанне, распатроньванне, распікіроўванне, рассалоджванне, раскупованне, расталкоўванне, растарэкванне, растоўкванне, растрывожванне, расфуфыванне, расхвостванне, расхляпешчванне, расхрыстанне, расцалоўванне, расцінанне, расціскванне, расшчупачванне, расшыцьганне, сажмурванне, саскоўванне, састрыганне, сашморганне, скамечванне, скарабачванне, спльчванне, сплюсоўванне, спродванне, спыхванне, спэцкванне, ссёрбіханне, стрыножванне, суціханне, сфугоўванне, сынкаванне, сыпанне, сысолёнае, тахатанне, талаванне, талдычан-

*не, таленьканне, таянёнчанне, таралаканне, тарашчанне, тахканне, трупанне, трыножанне, тукатанне, тулюканне, турэчанне, тылаванне, тыліліканне, удоўжванне, укаванне, укалошванне, украйванне, уладжванне, ускалупванне і ускалупліванне, ускудлачванне, успіханне, усьпяскванне, усьпяльванне, уссаджванне, устрывожванне, усьцешванне, усцэпліванне, уталкоўванне, утрымоўванне, утульванне і ушпільванне, ушушкванне, хаўрусаванне, хеканне, хлабыстанне, хлюмзанне, хніпанне, хрупчанне, хрыбуценне, хэканне, цальпанне, цвіканне, цвірліканне, цвыргатанне, цёўканне, цісіканне, цюхканне, і цуглянне, цыльгіканне і цыльканне, цыркуляванне, цюрльканне, чычыканне, шаўканне, шыканне, шыганне і інш. Варта тут адзначыць, што пераважная большасць прыведзеных вышэй аддзеясловаў назоўнікаў называюць дзеянне або працэс, але ёсць і значная колькасць такіх, якія называюць, акрамя дзеяння, і гукі (напрыклад, словы *крэхканне, кхыканне, хрупчанне, хэканне, цвірліканне і г.д.*).*

Назіраецца ў Слоўніку Ф.А. Піскунова адсутнасць некаторых слоў - дзееспрыметнікаў пры наяўнасці іх базавых дзеясловаў. Так, у рэестры ёсць дзеяслоў *заплюндраць* і адсутнічае дзееспрыметнік *заплюндраны*. Бывае і наадварот: у рэестры ёсць вытворны прыметнік *акаржэлы* і няма базавы дзеяслова *акаржэць*. Ёсць у рэестры вытворны адпрыметнікавы назоўнік *вузняваць* і адсутнічае базавы ад'ектыў *вузняваць*. Прысутнічаюць у рэестры Слоўніка Ф.А. Піскунова аддзеясловаў назоўнікі *абабіраць, абручкаваць, лягзацець, лямцаванне, а іх базавых дзеясловаў - абабіраць, абручкаваць, лягзацець, лямцаваць* - няма.

Непаслядоўна, няпоўна пададзены ў Слоўніку аднакаранёвыя лексічныя рады. Ёсць, скажам, у рэестры дзеяслоў (закончанага трывання) *выдаўжэць* і няма яго адпаведніка па трыванні *выдоўжваць*. Пададзены дзеяслова *вымардаваць, вымардавацца*, і няма слоў *вымардохваць, вымардохвацца, вымардохванне*. Ёсць у рэестры дзеяслоў *нараіць* і адсутнічаюць словы *нарайваць, нарайванне*. Дадзены ў Слоўніку дзеяслоў *развярцець*, але няма неабходнага *развэрчваць*, *развэрчванне, развэрчачаць, развэрчачанне*. Ёсць слова *раззлаваць* і няма ў рэестры лексем *раззлаваць, раззлаўванне*. Паколькі ў рэестры ёсць словы *збурблены, збурболіць* ('змяшаць' - правадкаць), то павінны быць і ўтварэнні *збурбольваць, збурбольванне* і інш.

Непаслядоўна і няпоўна падаюцца ў Слоўніку Ф.А. Піскунова назвы жыхароў га-

радоў, мястэчак, раёнаў і інш. Так напрыклад, знаходзім у гэтай лексікаграфічнай працы словы *крупанцы* і *крупанне* (да Крупки) і няма тут назвы *зальяанне* ('жыхары Зэльвы, Зэльвенскага раёна') і інш.

У "Вялікім слоўніку беларускай мовы" Ф.А. Піскунова ёсць тры лексічныя дадаткі: дадатак 1 - "Населеныя пункты і некаторыя гідраграфічныя аб'екты Беларусі" (с. 1133-1147), дадатак 2 - "Краіны свету" (с. 1148-1149) і дадатак 3 - "Геаграфічныя назвы свету" (с. 1150-1156).

Заўважаецца непэўнаста падатка матэрыялу ў дадатку "Геаграфічныя назвы свету". Так, у Слоўніку знаходзім словы *Татарстан, Каракалпакія, Карэлія, Башкірыя, Бурація, Чукотка, Тыва, Адыгея, Хакасія* і інш., і адсутнічаюць гут чамусьці назвы *Комі (Рэспубліка Комі), Мардоўія, Мары Эл* (былая назва *Марыйская Аўтаномная Рэспубліка*), *Калмыкія, Інгусія, Паўночная Асеція* (і *Асецінская Рэспубліка*), *Карачаева-Чэркесія, Удмуртыя, Чувашыя, Чэчня, Ханты-Мансійская аўтаномная акруга, Эвенкія, Эвенкійская аўтаномная акруга, Рэспубліка Алтай* і інш.

Не знайшлося месца ў "Вялікім слоўніку беларускай мовы" Ф.А. Піскунова слову *Нахічэванне*.

Геаграфічныя назвы *Чорнае мора, Чырвонае мора, Жоўтае мора* і інш. у Слоўніку ёсць, а назва *Белае мора, Грэнландскае мора, Баранцава мора, Мора Сулавеці, Заходняе Дзвіна* і інш. няма.

Адсутнічаюць у Слоўніку Ф.А. Піскунова і цэлы шэраг апелятыўных шырокаўжывальных слоў. Гэта моўныя адзіны *аборынка, вароцяткі, балматня* (ад *балматаць*), *асядоўваць* (ёсць у РБС-82), *бязуліць, загазоўваць, таркаваць, нармалізаваць, неверамнасць, прыватызаваць, удрацоўваць* і інш.

Няма на сваім алфавітным месцы слова *парталан*, хоць яно ёсць у артыкуле *партулан*. У Слоўніку ёсць *паўгурка*, а асноўнага варыянта *паўгаурка* - няма.

Трапілі ў Слоўніку і некаторыя словы, няправільныя сваім утварэннем. Так, у Слоўніку ўключана слова *абдзьмуханне*, а патрэбны толькі словы *абдзьмухванне* і *абдзіманне*. Пададзена ў Слоўніку слова *адскрабаны* замест правільнага *адскрэбаны* (апошняе ёсць у рэестры). Пададзена ў рэестры *ляпенне*, а патрэбна *ляплленне*. Пададзены дзеяслоў *улуціць*, а патрэбна *улуцець*. Замест *баўар* у Слоўніку Ф.А. Піскунова бачым *баўер*. Ад геаграфічнай назвы Друа (мястэчка ў Браслаўскім раёне) утварэцца прыметнік *друіскі*. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова бачым: *друеўскі*.

Слова *лупы* тлумачыцца як 'вялікія прыгожыя зубы'. Тут, відаць, ідзе гаворка пра губы, а не пра зубы.

Сустрэкаюцца ў рэстры гэтага слоўніка, на жаль, і некаторыя русізмы. Напрыклад: *высвабоджэнне, крапіца* ('мацавацца'), *крапіць* ('мацаваць'), *падарак, піліць, проціспутнікавы, путаніна, разарый, таяць*.

Вышэй намі было адзначана, што многія моўныя адзінкі ў Слоўніку Ф.А. Піскунова забяспечаны дэфініцыямі. Але пры шматлікіх словах падобныя тлумачэнні адсутнічаюць, а яны, як нам думалася, павінны быць.

Патрэбных дэфініцый мы не бачым, напрыклад, пры словах *акравок, бакаць, карэліць, клуміць, люць, напаяўку, нячывіць, пліндраваць, плюмаць, тухтаць, увазгольваць, угалоджваць, члакаць, шванкаваць* і інш.

Праблема аманіміі. Лексічныя амонімы маюць поўнае гукавое супадзенне ва ўсіх формах, а таксама маюць аднолькавае напісанне, напрыклад *абчапляць¹ зак.* -яю, -яе (абвешаць чым-н.) і *абчапляць² незак.* -яю, -яе (абчэпляць); *рысь¹ заал.*, *Т* - ссю і *рысь²*, *Т* - ссю (*бег*). Калі ж словы маюць поўнае гукавое супадзенне, але не супадаюць графічна (першае пішацца з малой літары, а другое з вялікай), то такія словы амонімамі не лічацца і падаюцца як асобныя словы без выдзялення іх як амонімы. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова аформлены як амонімы наступныя пары (або больш як два словы): *буда¹* і *Буда²*; *геркулес¹* і *Геркулес²*; *багач¹* і *Багач²*; *кант¹* і *Кант²*; *кох¹* і *кох²*; *кулон¹* і *Кулон²*; *ламберт¹* і *Ламберт²*; *лі¹*, *лі²* і *лі³*; *ліа¹* і *Ліа²*; *ляля¹* і *Ляля²*; *марс¹* і *Марс²*; *мус¹*, *мус²* і *МУС³*; *ньютан¹* і *Ньютан²*; *паскаль¹* і *Паскаль²*; *рама¹* і *Рама²*; *спас¹* і *спас²*; *тор¹* і *Тор²* і г.д.

Сустрэкаюцца ў Слоўніку Ф.А. Піскунова і выпадкі правільнай падачы такога роду лексікі: *ліра* (муз.) і *Ліра* (сузор'е). Ёсць у гэтым слоўніку выпадкі, калі першым паказана слова, што пішацца з вялікай літары: *Вікторыя міф.* і *вікторыя*; *Лета*, і *лета*; *Мі* і *мі*, а павінна быць наадварот.

Пры знаёмстве са Слоўнікам Ф.А. Піскунова звяртае на сябе ўвагу і такая акалічнасць, што ў рэстры стаяць побач аднолькавыя словы, двойчы падаюцца адно і тое ж слова. Такіх выпадкаў у гэтым даведніку налічваецца значная колькасць. Напрыклад:

граф. *PB* - а; *мн.* графы, - аў і (*радзей*) графы, *PB* - оў (*тытул*)

граф мат. - а; *мн.* графы, - аў

дамаскін рэл., літ., - а (*помнік балгарскага пісьменства*)

дамаскін тэкст., нескл., ж.

дурань карт., - рня. *М* - рні (*сульня*)

дурань PB - рня, *ДМ* - рню

ложга, - ы; *Р мн.* ложга, *М* - ы; *Р мн.* - аў

(*месца для сання; рэчышча*)

мора, нескл., *мн.*, адз. м. і ж. (*група народаў*)

мора, *М* - ы; *але ў назвах частак ландшафту Месяца Мора,* *М* - ы (*напр.: Мора*

Даждоў)

паўночнік бат. - у *паўночнік, PB* - а

послух, - у *послух, PB* - а

рында мар., - ы, *ДМ* - дзе; *Р мн.* - д

рында, - ы, *Т* - ам, *М* - дзе; *PB мн.* - аў

цаца дзіц. - ы; *Р мн.* цац (*цацка*)

цаца аг.: м. *ДМ* - у, *Т* - ам; ж. *ДМ* - ы, *Т* - ай / -аю; *PB мн.* цац і цацаў

Яўныя амонімы з прыведзеных вышэй слоўных пар павінны і афармляцца як амонімічныя адзінкі, а полісемантычныя моўныя адзінкі павінны зводзіцца ў адзін слоўнікавы артыкул, падавацца як адно слова. Прысутнасць жа двух аднолькавых слоў у адным лексікаграфічным выданні - гэта нонсэнс.

Заўвагі адносна напіску ў Слоўніку Ф.А. Піскунова. Адзначаюцца выпадкі няправільнай пастаноўкі націску. Так, у гэтым слоўніку бачым: *акрыліца, акрыліць* замест *акрыліца, акрыліць; безнайменны лік; бувальніца*, а ў выразе *-безнайменны лік; бувальніца*, а трэба *бувальніца; гамзанне*, а трэба *гамзанне* (ад *гамзаць*); *гноядстойнік*, а трэба *гноядстойнік; лубініна*, а трэба *лубініна; ляканне*, а трэба *ляканне* (ад *лякацца, лякаць*); *Пліса*, а трэба *Пліса; пліскі*, а трэба *пліскі; прыроднаўчагістарычны*, а трэба *прыроднаўчагістарычны; псяюха*, а патрэбна *псяюха; Пушчавік*, а трэба *Пушчавік; сярод*, а патрэбна *сярод; Цвеціна*, а трэба *Цвеціна; Шаркоўшчына*, а трэба *Шаркоўшчына*, а трэба *Шаркоўшчына*. Слова *святлоправод* у рэстры памылкова пададзена ў форме *святлаправод*. У некаторых словах зусім адсутнічае націск у слоўніку (гл. словы *гіпертэзія, забрудуць, легліца, новапамерлы, паджвіраваць, Пантэон, Егіпет, Францыя*). Часам адсутнічае неабходны націск у адной з частак слова, якое пішацца праз дэфіс. Напрыклад: *дыялектнапрастамоўны, пэйджынг-аператар, цэнтральна-чарназёмны*. Заўважаюцца выпадкі адсутнасці націску ў формах змянення слова (гл. словы *венгр, галасьба, дуля, цэўка* і інш.). Бываюць у гэтым слоўніку выпадкі прысутнасці ў слова лішняга націску: *акустаэлектронны*.

Акрамя ўласна слоў, рэстравымі адзінкамі ў Слоўніку Ф.А. Піскунова з'яўляюцца некаторыя прэфіксы і часткі ў складаных словах (*бі..., бя..., авія..., вода..., леса..., лёда..., механіка... і механічна... і г.д.*). Некаторых падобных частак мы ў дадзеным слоўніку не знаходзім (адсутнічаюць у рэстры *дрэва..., ікана... і ікона..., многа... і многа..., шмат... і інш.*). Нярэдка такія часткі напісаннем супадаюць з першапачатковай формай рэестравага слова. У Слоўніку Ф.А. Піскунова гэтыя рэестравыя пары афармляюцца парознаму. У адных выпадках першымі паводле алфавіту ідуць поўныя словы, а за імі часткі са шматкроп'ем, у другіх

наадварот. Напрыклад:

бізань *бізань...*

бомба *бомба....*

бактэрыя... *бактэрыя*

бом... *бом*

Першым у алфавітным размяшчэнні такіх пар павінна быць поўнае слова.

У прадмове да Слоўніка Ф.А. Піскунова заяўлена, што словы ў слоўніку размешчаны ў строгім алфавітным парадку. Факты ж, на вялікі жаль, сведчаць, што ў многіх месцах алфавітны парадак парушаны. Прывядзем такія прыклады:

абвясціць *абвясціцца*

Андалусія *Андалузскія горы*

Кіёта *Кіеў*

Лясное Возера *Лясное*

мізэрнік *мізэрны*

мізэрніца *п'янотна*

п'янота *цэлебрацыя*

цэлебранне *Японія*

Ямайка *Далёка*

не на сваім месцы ў алфавітным парадку змешчаны ў Слоўніку моўныя адзінкі *Вулка, Вулка-Аброўская, Кёльн, Навасёлкі*.

Не вытрыманы алфавітны парадак размяшчэння слоў у Слоўніку і на с. 150 у наступным слупку:

бяленне *бялесса-шэры*

бялессянік *бялесы*

бялеца *бялець*

бялэк *бялесавакі*

бялэсы *Слова гравэ*

ў алфавіце апынулася на 33 пазіцыі вышэй ад свайго месцазнаходжання (павінна стаяць перад моўнай адзінкай *гравюра*).

Слова *Рыўера* паводле алфавіту трапіла зусім на іншую старонку ад свайго належнага месца (на с. 871, а павінна размяшчацца на с. 873, пасля слова *рыштэнта*).

Пры строгім размяшчэнні слоў у алфавітным парадку мае значэнне націск. Пры аднолькавым напісанні слоў і з адрозненнем іх толькі месцам націску першым павінна ў лексікаграфічным даведніку займаць месца слова, у якім націск стаіць над галоснай у ранейшым складзе, чым у наступным слове. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова часта назіраецца адваротная карціна. Напрыклад:

галенне *геленне*

грудны *грудны*

катар *катар¹*

катар² *прыкутаць*

прыкутаць *раніць*

раніць *раніць¹*

раніць² *скутацца*

скутацца *скутаць*

скутаць *тратнік*

тратнік *ФІФА*

фіфа¹ *фіфа²*

чужына *чужына*

Крывічы *Крывічы*

На алфавітнае размяшчэнне слоў у слоўніку ўплывае і дэфіс (-). Слова, якое пішацца без дэфіса, павінна стаяць у алфавітным парадку вышэй за слова, што мае на пісьме злучок.

У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова можна сустрэць наступнае:

інда-пакістанскі *індапакістанскі*

ракета-носьбіт *ракетаносьбіт*

чырвона-цагляны *чырвонацагляны*

У гэтым лексікаграфічным даведніку ёсць і наступныя прыкрыя недагляды. Так, дзеяслоў *аблупежыцца* забяспечаны граматычнай паметай *незак.* (незакончанае трыванне), а тут патрэбна пазнака *зак.* (закончанае трыванне), а тут патрэбна пазнака *зак.* (закончанае трыванне). Пры прыметніку *будзёнаўскі* ў дужках ёсць тлумачэнне *ад Будзёны*, а патрэбна тут: *ад Будзёны*. Ёсць і такое: *кахля* гл. *кахля* (замест гл. *кафля*) і г.д.

Зробленых у гэтым аглядзе крытычных заўваг магло б і не быць, ці яны маглі б быць зведзеныя да мінімуму, каб лексікаграфічная праца Ф.А. Піскунова была навукова адрэдагавана спецыялістам-мовазнаўцам.

Зроблены намі крытычны агляд "Вялікага слоўніка беларускай мовы Ф.А. Піскунова толькі ў зусім нязначнай ступені можа выклікаць нейкае сумненне ў вартасці і важнасці праробленай Фёдарам Антонавічам тытанічнай, агромністай працы па лексікаграфічнай сістэматызацыі фактычнага матэрыялу беларускай нацыянальнай мовы. Падзвіжніцтва Ф.А. Піскунова заслугоўвае самай высокай ацэнкі.

Прарэцэнзаваны тут "Вялікі слоўнік беларускай мовы Ф.А. Піскунова, а таксама такія фундаментальныя лексікаграфічныя працы пачатку XXI стагоддзя, як: "Граматычны слоўнік назоўніка". Мн., 2007 (рэдактары А.І. Падлужны і В.П. Русак), "Граматычны слоўнік назоўніка". Мн., 2008 (рэдактары А.Я. Міхневіч і В.П. Русак), "Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя". Мн., 2009 (рэдактар В.П. Русак), "Слоўнік беларускай мовы". Мн., 2012 (рэдактары А.А. Лукашанец і В.П. Русак), "Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы" ў 2 тамах І.Я. Лепшава. Мн., 2008, "Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы" ў двух тамах М.П. Пазнякова. Мн., 2012 уносяць неацэнны ўклад у вывучэнне сучаснай беларускай літаратурнай мовы на мяжы двух стагоддзяў адносна яе лексічна-фразеалагічных, граматычных і выяўленчавобразных аспектаў.

Мікалай Крыўко, *вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі.*

Фестываль AD.NAK! узнагародзіў пераможцаў

Вялікі фестывальны дзень Трэцяга фестывалю беларускамоўнай рэкламы і камунікацыі AD.NAK! прайшоў 5 ліпеня ў Менску ў Міжнародным адукацыйным цэнтры ІВВ.

Фестывальны дзень

кім грамадстве і сярод прафесіяналаў расце. Пра гэта сведчаць і вынікі апытанняў: колькасць беларусаў, зацікаўленых у беларускамоўнай рэкламе, павялічылася з 37% (2009) да 55,6% (2012), - і павелічэнне колькасці беларускамоўных

распаचाўся з Адукацыйнай праграмы, на якой выступілі прафесійныя рэкламісты і пярэспецыялісты.

Тыя веды, якія атрымалі ўдзельнікі фестывалю падчас адукацыйнай праграмы, можна назваць незамяняльнымі. Беларускаямоўная рэклама знаходзіцца на стартывым этапе развіцця. Але Трэці фестываль AD.NAK! паказаў, што яе патэнцыял велізарны. Каб узровень айчынных рэкламістаў павышаўся больш імкліва, неабходна вучыцца ў прафесіяналаў, - адзначыў кіраўнік рэсурсу Marketing.by, аднаго з суарганізатараў фестывалю, Сяргей Скараход.

Адкрыццё Цырымоніі ўзнагароджання Фестывалю AD.NAK! прайшло ва ўласцівай для дзеі шалёнай манеры - у гэтым годзе арганізатары разбурылі сімвалічную сцяну.

А вечарам адбылося ўручэнне прызоў пераможцам сёлетняга фестывалю AD.NAK! Адзначым, што, згодна з правіламі фестывалю, у кожнай намінацыі маглі быць прысуджаныя адно першае, два другія, тры трэція месцы, а таксама адно гран-пры. Месцы маглі і не прысуджвацца, калі журы лічыла, што ўзровень працаў не адпавядае крытэрам фестывалю.

Трэці Фестываль AD.NAK! паказаў, што цікаўнасць да беларускамоўнай рэкламы ў шырокім беларус-

рэкламных працаў, пададзеных на фестываль. Пакуль беларускамоўная рэклама выкарыстоўваецца толькі, каб вылучыць тое ці іншае паведамленне сярод іншых мэсэджаў. Але мы верым, што рана ці позна беларуская мова стане мовай асноўнай камунікацыі. Штогод на Фестывалі AD.NAK! прысутнічаюць прадстаўнікі не толькі беларускіх, але і сусветных рэкламных агенцтваў. Гэта яшчэ раз пацвярджае цікаўнасць да стварэння рэкламы на беларускай мове. І мы лічым, што колькасць сапраўдных крэатыўных беларускамоўных праектаў будзе павялічвацца, - адзначыла каардынатарка грамадскай культурніцкай кампаніі "Будзьма беларусамі", ініцыятара Фестывалю AD.NAK! Ніна Шыдлоўская.

Сёлетні Фестываль AD.NAK! стаў рэкордным па колькасці ўдзельнікаў і пададзеных працаў. Усяго ў сёлетнім фестывалі ўзялі ўдзел 330 работ ад 110 удзельнікаў. Летась на фестываль было пададзена 272 работы больш як ад 100 удзельнікаў, а ў 2010 годзе ў ім прынялі ўдзел 105 работ ад 59 удзельнікаў.

Дадатковую інфармацыю пра фестываль можна атрымаць на сайце AD.NAK.BY, па тэлефонах: +375 29 755-14-34, +375 29 177-01-21, +375 25 978-97-87 альбо праз e-mail adnak@budzma.org.